

Útmutató az autizmus spektrum állapotról, és az együttnevelésük támogatásáról a befogadó pedagógusok számára

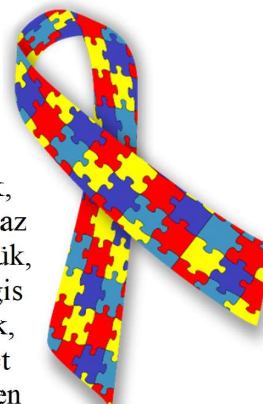
Készítette: Józsefvárosi EGYMI és Általános Iskola
Autizmus és pszichés fejlődési zavarok munkaközössége
2024.08.27.

Tartalom

Bevezetés.....	3
Mi az autizmus spektrum állapot?.....	3
Utazó gyógypedagógus szerepe a közoktatásban.....	4
Szakértői vélemény	4
A viselkedéses kép autizmusban (nehézségek, erősségek), valamint javaslatok többségi pedagógusok számára.....	5
Figyelemmel és aktivitással kapcsolatos viselkedések.....	5
Eltérések a szociális, kommunikációs képességekben	6
Szűkkörű, repetitív mintázatok a viselkedésben, érdeklődésben, aktivitásban	8
Egyéni képességprofil	10
Integrációt segítő módszerek.....	12
Napirend	12
Egyéb vizuális segédeszközök	14
Struktúra, előre meghatározott keretek, szabályrendszer, egyértelműség.....	15
Differenciálás	16
Kortárs mentor.....	17
“Titkár”	17
Jutalmazás	17
Irodalomjegyzék.....	18

Bevezetés

Hazánkban a diagnosztika finomodása, az autizmussal kapcsolatos ismeretek változása, annak terjedése, valamint a különböző szolgáltatások javulása miatt egyre több gyermeket, tanulót, felnőttet diagnosztizálnak autizmus spektrum állapottal. Így ez egyre több szülőt, családot, intézményt és pedagógust is érint. A diagnosztizált személyek számának növekedésével a róluk alkotott kép, tudás, információk is egyre bővülnek, változnak. Húsz évvel ezelőtt sokan még a nevét sem ismerték ennek az állapotnak, ma viszont olyanoknak is lehet már róla valamilyen elképzelésük, akik nem ismernek olyan személyt, aki autizmus diagnózist kapott. Mégis rengeteg kérdés övezi továbbra is a témát, amit körbe lengenek a tévhit, félelmek, bizonytalanságok is. Jelen útmutatóval szeretnénk segítséget nyújtani azoknak a többségi pedagógusoknak, óvodai és iskolai szinten egyaránt, akik tanítanak autizmussal élő tanulót, vagy csoportjukba, osztályukba ilyen gyermek, tanuló jár. Reméljük segítséget fog nyújtani ez abban, hogy a gyerekek számára közösen együttműködve olyan környezetet tudjunk megteremteni, ami az ő legjobb érdeküket szolgálja, amivel a legjobban tudjuk támogatni őket fejlődésük során.

Mi az autizmus spektrum állapot?

Az autizmus nem egy betegség, hanem egy olyan állapot, fejlődési variáció, amely a személy egész életét átöleli, befolyásolja a fejlődést és a viselkedést, és egész életen át tart. Így későbbi diagnózis esetén is érdemes tudni, hogy az állapot már születéskor jelen van, nem lehet nevelés kérdése, minden esetben genetikailag erősen meghatározott. A tudomány jelenlegi állása szerint azonban nem létezik egy faktoros genetikai magyarázat a kialakulására, napjainkban főként rizikótényezők és védőfaktorok együttes hatásáról beszélünk.

A „spektrum” szó fontos tényező, amikor autizmusról beszélünk. Ez jelzi azt, hogy egy rendkívül heterogén, változatos viselkedéses képet figyelhetünk meg a személyeknél. Az állapot bármilyen intellektuális képesség és nyelvi működés mellett jelentkezhets. Így történhet meg az, hogy autista személy lehet például egy nem beszélő, intellektuális képességzavarral élő felnőtt ember is, valamint egy átlagon felüli intelligenciával és jó nyelvi készségekkel rendelkező kamasz gyermek is.

Alapvetően két területre szoktuk sorolni az autizmusban megjelenő viselkedéseket, ezt nevezzük autisztikus diádnak. Az első terület a szocio-kommunikációs készségek eltérő működése, a másik pedig a beszűkült, repetitív viselkedés és érdeklődés. Ehhez pedig társulnak még egyéb jellegzetességek, például az egyenetlen képességprofil és szigetszerű képességek. Az autizmussal élő személyeknek nehézségeik jelenhetnek meg személyes, családi, társadalmi, oktatási, foglalkozási, valamint egyéb fontos területeken. Ezen nehézségek mértéke rendkívül változatos lehet.

Frisebb adatok alapján az autizmussal élő személyek aránya a népességben több, mint 1 %. Így tehát egy óvodában, iskolában nagy eséllyel találhatunk több autista gyermeket, tanulót is. Az együttnevelés keretein belül főként azok a gyerekek találhatók meg a spektrumon belül, akik átlagos vagy átlagon felüli intelligenciával rendelkeznek, viszonylag jó nyelvi készségek mellett. Előfordulhat, hogy egy tanulónak például sok nehézsége akad az iskolában a tanulással, a barátkozással, a kommunikációval kapcsolatban, így egyértelmű, hogy bizonyos segítségekre van szüksége, hogy fejlődni tudjon ezen területeken. Sokszor viszont olyan is előfordul, hogy egy autista gyermekben, tanulón kevésbé látszik bármilyen eltérő viselkedés, így el tud tűnni a tömegben, nem kerülnek a felszínre azok a dolgok, melyekben támogatást igényelne. A felszín

alatt azonban több olyan nehézségük adódhat, ami megsegítést igényel annak érdekében, hogy ne szülessen ezen nehézségek több problémát, ne okozzanak pszichés károkat.

Az autizmus tehát egy olyan állapot, ami miatt a gyermek, tanuló sok esetben igényelhet olyan segítséget, támogatást, amit tipikus társai nem. Csakúgy, mint egy rosszul látó diák is hordhat szemüveget, és egy mozgássérült gyermek is használhatja kerekesszékét az iskolába, az autizmussal élő gyerekek is olyan hátrányból indulhatnak bizonyos területeken, amik kompenzációt igényelnek ahhoz, hogy egyenlő eséllyel tudjanak indulni társaikkal az óvodában, az iskolában, az életben.

Utazó gyógypedagógus szerepe a közoktatásban

Az autizmusban érintett gyerekek megsegítése, támogatása speciális szaktudást igényel. Ebben nyújthatnak segítséget az utazó gyógypedagógusok. A fejlesztés sokféle lehet, így több, különböző szakirányos végzettségű gyógypedagógus is foglalkozhat egy gyermekkel. Általában az érintett gyermekkel autizmus spektrum pedagógiája szakos gyógypedagógus foglalkozik egyéni, vagy kiscsoportos formában. A specifikus fejlesztésen szociális-kommunikációs készségekre, rugalmas viselkedésszervezésre és még megannyi területre irányuló, egyénre szabott támogatás zajlik. Az általános is megjelenő területek mellett az egyéni, kiscsoportos fejlesztések fontos kulcsterülete a szülő, pedagógus által jelzett nehézségek kezelése. Ehhez fontos a szoros együttműködés, a nehézség részletes, specifikus leírása, elmondása. Ezeknek a helyzeteknek a specifikus átbeszélése, megjelenítése, feldolgozása nagyban segítheti azok megoldását. Az utazó gyógypedagógus így a valós, hétköznapi helyzetekkel is dolgozik, támogatja mind a szülőket, mind a pedagógusok számára fontos területeket, beemeli a fejlesztés keretei közé. Az autizmus specifikus fejlesztés mellett részesülhetnek a gyermekek komplex gyógypedagógiai fejlesztésben is, mely fókuszálhat az esetenként társulási figyelem zavarra, tanulási nehézségekre, beszédhibák esetén pedig logopédus nyújthat segítséget.

Az utazó gyógypedagógusok munkája nem csak a fejlesztőterem falain belül jelentős. Az autizmussal élő tanulók esetén megfigyelhető, hogy lehet, hogy egy készség, képesség jól működik egy adott helyzetben, azonban más szituációkban még nehézséget okoz. Így fontos, hogy a fejlesztéseken kívül, a mindennapi helyzetekben is segítséget nyújtsunk a tanulóknak. Ezt segíthetik különböző személyre szabott vizuális segédeszközök, például vizuális szabálykártyák, folyamatábrák, emlékeztetők. A pedagógusok támogatása a megfelelő differenciálás érdekében szintén kiemelt terület. Minden autizmussal élő személy más, így nincs egy jól bevált recept, amivel minden gyermeket támogatni lehet. Fontos közös team munka által végig venni a szempontokat, amelyek segíthetik a gyermek fejlődését, erősíthetik a sikerélményeket. Ezen területek átbeszéléséhez segítséget nyújthat a szakértői vélemény áttekintése.

Szakértői vélemény

A szakértői vélemény a sajátos nevelési igényű gyermekek integrációjának szempontjából rendkívül fontos dokumentum. Nagyon sok olyan szempontot tartalmaz, amely segíti a pedagógusok, gyógypedagógusok munkáját. A gyermek általános jellemzése mellett tartalmazza a diagnózist, a kontrollvizsgálat időpontját. A kontrollvizsgálat időpontjának betartása fontos, hiszen a gyermek az érvényes szakértői vélemény által jogosult a különböző fejlesztésekre. A szakértői vélemény tartalmazza, hogy milyen típusú fejlesztésekre van

szüksége a gyermeknek, milyen területeket kell érinteni ezeken az órákon. Emellett tartalmazza azokat a javaslatokat, amik segíthetik a tanulást, mindennapokat. Ilyen lehet például a plusz idő a dolgozatoknál, szóbeli felelés helyett az írásbeli kérés, vagy akár tantárgyi felmentések is. Fontos, hogy ezek a szempontok, bár úgy tűnnek, hogy jelentős előnyhöz juttatják a gyermekeket, valójában a megfelelő integrációt, esélyegyenlőséget támogatják. Minden fogyatékoság esetén más formája lehet szükséges ezeknek a támogató elemeknek, így fontos a szakértői vélemény átolvasása. Az értelmezésben, a támogatás végleges, egyénre szabott kialakításában segítséget nyújthat a gyermekkel foglalkozó gyógypedagógus.

A viselkedéses kép autizmusban (nehézségek, erősségek), valamint javaslatok többségi pedagógusok számára

Napjainkban autizmus spektrum állapot esetén tünetek, problémák, nehézségek helyett inkább viselkedésekről, eltérő fejlődésről beszélünk, hiszen az autizmus nem egy betegség, hanem egy állapot, egy fejlődési variáció. A gyermek/tanuló nem rosszabb, kevesebb társainál, hanem más. Viselkedhet eltérő módon, mint kortársai, lehetnek egyéb szükségletei, de nekik is ugyanúgy, mint minden embernek, vannak nehézségeik és erősségeik is. Sokszor pedig egy nehézségnek tűnő dologban is meg lehet találni, hogyan lehet arra építeni, hogyan lehet azt erősséggé formálni.

Figyelemmel és aktivitással kapcsolatos viselkedések

Autizmusban eltérőek lehetnek a figyelemmel és aktivitással kapcsolatos viselkedések. Egyes esetekben az állapot társulhat ADHD-val is, de ennek megléte nélkül is lehetnek ezzel kapcsolatos különbségek a kortársakhoz képest.

Lehetséges nehézségek:

- Figyelem megtartása.
- Egyhelyben maradás.
- Megosztott figyelmet igénylő feladatok megoldása.
- Lényeges és lényegtelen információk szétválasztása.

Lehetséges erősségek:

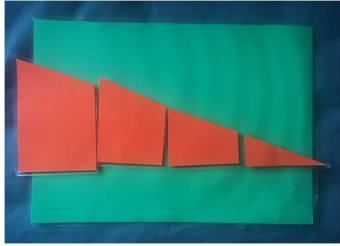
- Kiemelt figyelem a részletek felé.
- Érdeklődési körrel kapcsolatos erős figyelem.

Javaslatok:

- Előfordulhat, hogy a gyermeknek, tanulónak segítségre van szüksége abban, hogy pontosan mire figyeljen, hova nézzen. Ehhez szüksége lehet a tanár, gyógypedagógiai asszisztens vagy pedagógiai asszisztens támogatására, aki például jelezheti neki, hogy éppen hova kell nézni.
- Könnyen elveszhet a gyermek, tanuló a részletekben, ezért érdemes lehet jelezni neki, hogy éppen hol tartanak a többiek.

- Érdemes lehet kihasználni a gyermek érdeklődési körét, hiszen erre lehet, hogy nagy figyelmet képes fordítani.
- Azonban speciális érdeklődési körével kapcsolatban figyelmének szintje túlzó lehet. Ilyenkor képes lehet kizárni a külvilágot, nem figyelni más dolgokra, más emberekre. Célszerű lehet jelezni számára ilyen esetekben, hogy mennyi idő áll a rendelkezésére a tevékenység váltás előtt. Például, ha épp kedvenc tevékenységét végzi.
- Ehhez eszközök lehetnek: konyhai óra, Time Timer, homokóra, egyéb vizuális segédeszközök.

Időmérő eszközök például:

Eltérések a szociális, kommunikációs képességekben

Egyik fő érintett terület autizmusban a szocio-kommunikációs készségekben való eltérések. Sokszor kevésbé tudják beleképzelni magukat mások helyébe, nehezebben találják ki mások gondolatait, szándékait, kevésbé értik mások motivációját, viselkedését. Kommunikációs szándékuk kifejezésében is adódhatnak nehézségek. Fontos, hogy ezeket az eltéréseket igyekezzünk figyelembe venni. Egy autizmussal élő gyermek, tanuló gyakran tűnhet “szemtelennek”, udvariatlannak, tiszteletlennek, miközben elképzelhető, hogy csak a kommunikációs félreértésből, a szituáció meg nem értéséből adódik ez a viselkedés. Előfordulhat, hogy szándékuk ellenére is megsértenek másokat. Nehéz lehet eldönteniük, hogy más emberek tettei véletlenek vagy pedig szándékosak.

Lehetséges nehézségek:

- Arc kifejezések (mimika), érzelmek felismerése.
- Hangszín, hangerő, hangsúly és a ritmus megértése.
- Gúny, irónia megértése.
- Szó szerinti értelmezés: nehezebbek lehetnek a nem konkrét kérések, utasítások.
- Mások szempontjainak, szükségleteinek figyelembevétele, például felismerni, hogy nem mindenki tudja, tapasztalta ugyanazt, mint ők.
- Maguk mások helyébe való beleképzelése: nehezebben találják ki mások gondolatait, szándékait, kevésbé értik mások motivációját, viselkedését.
- Finom jelzések megértése.
- Nehézséget okozhatnak a spontán felszólalások, a kérés, segítségkérés.
- Konfliktuskezelés: sokszor kevesebb eszközt ismernek.
- Saját nézőpontjuk erőltetése előfordulhat.

Lehetséges erősségek:

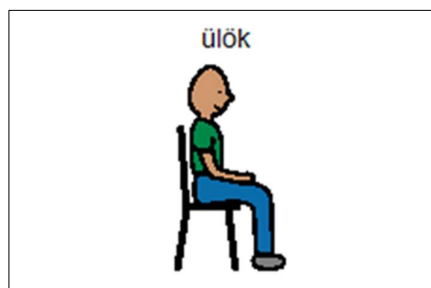
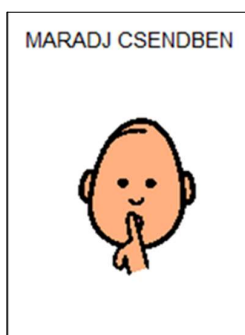
- Részletek észrevétele, megjegyzése.
- Részletek, dolgok közötti kapcsolatok megkülönböztetése.
- Választékos szókincs.
- Saját érdeklődési körüknek megfelelő gazdag tudás, és az arról való kommunikáció.
- Őszinteség.

Javaslatok:

- Fontos lehet, hogy a pedagógus észrevegye, ha a tanuló feszeng, szorong valami miatt.
- Étkezési és egyéb szociális helyzetekben: szabályok egyértelmű tisztázása; zaj ellen zajvédő, fül dugó; vizuális megjelenítése a szabályoknak.
  - A gyógypedagógus segíthet ezekben.
- Strukturálatlan szünetben: értelmes tevékenységre ösztönzés, bullying figyelése, tanári felügyelet.
- Kommunikáció a pedagógusokkal és a gyerekekkel: például őt érdeklő területről előadást tarthat a gyerek (pl. Projekt héten).
- Órai viselkedés: szabályok vizuális megjelenítése; jutalmazás.
  - Gyógypedagógus segíthet benne.
- Váratlan helyzetek kezelése: nagyon stresszes lehet, ezért fontos az előre jelzés, a magyarázatok.
  - Gyógypedagógus segíthet felkészülni a váratlan helyzetekre.
- Bízgatni, hogy mielőtt kimondanák gondolataikat vagy cselekednének egy adott helyzetben, próbálják meg végiggondolni a lehetőségeiket.

Fontos lehet a gyógypedagógus felé konkrét helyzeteket, problémákat jelezni, hogy segítséget, támogatást tudjon nyújtani a gyermek és pedagógusai számára!

Példák a szabályok vizuális megjelenítésére:

Óra közben:

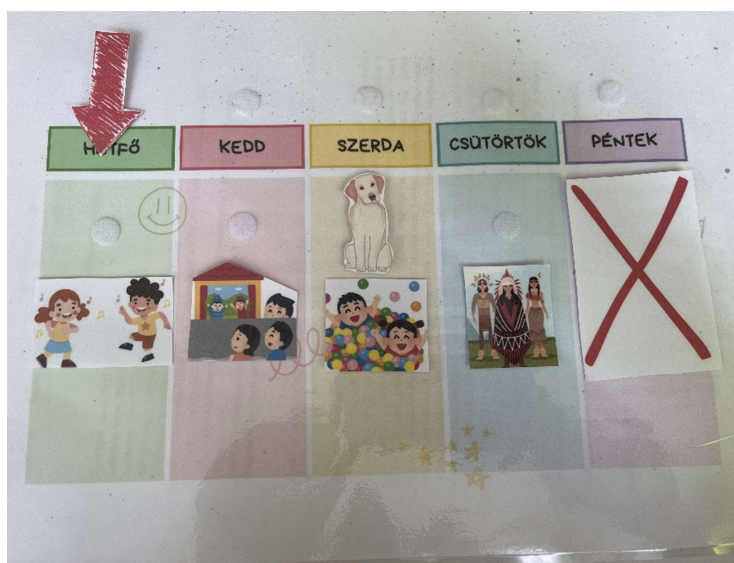

Szűkkörű, repetitív mintázatok a viselkedésben, érdeklődésben, aktivitásban

A repetitív, szűkkörű mintázatok esetén is nagyon fontos az autizmust spektrumként szemlélni. Ezen a területen rendkívül sokféle megjelenésről beszélhetünk. Ezek a viselkedések kihatnak a gyermek, tanuló viselkedés-, és tevékenységszervezésére, rugalmatlanságot, másokhoz való alkalmazkodásban megnyilvánuló nehézségeket okozhatnak. A bizonytalanság, bejósolhatatlanság pedig szorongást, stresszt, problémás viselkedéseket is okozhatnak a gyermek életében. Így például egy problémás viselkedés sokszor javítható a gyermek számára bejósolhatóságot, biztonságos környezetet teremtő módszerekkel.

Repetitív mintázatok a viselkedésben:

- Az autizmussal élő gyermekek, tanulók sokszor ragaszkodnak a megszokott rutinokhoz, események sorrendjéhez. Az ebben történő, hirtelen változás nehézséget okozhat számukra.
  - Javaslat: Jelezzük az érintett tanuló számára a változásokat előre. A mindennapi életben természetesen előfordulnak váratlan helyzetek, ezek minél előbbi, széleskörű jelzése segíthet az autizmussal élő gyermek számára.

- Megjelenhet a gondolkodás rugalmatlansága is. A feladatok megszokott sorrendben végzéséhez, valamilyen szempont alapján végzett sorrendiséghez (példa lehet a szivárvány színeinek sorrendje, számsorrend) való ragaszzkodás előfordulhat az érintett személyeknél.
- Egyes tanulóknak, gyerekeknek fontos lehet ragaszzkodni a sorrendhez, míg másoknak pont ez okoz nehézséget. Előfordulhat, hogy önállóságot érintő területeken a megfelelő folyamat elvégzéséhez a személy segítséget igényelhet.
  - Javaslat: listák, folyamatábrák

- Problémamegoldó gondolkodás esetén is megjelenhet a már említett merevség, ragaszzkodás. Ekkor azt láthatjuk, hogy a gyermeknek egyféle megoldási útja van az adott helyzetre, ezen kívül más lehetőségeket nem mér fel. Ez kapcsolódhat a többi, érintett szociális készségek nehézségéhez is.
  - Javaslat: Az adott helyzetben beszéljük át a gyermekkel, tanulóval, hogyan is lehetne megoldani a helyzetet. Beszéljünk át több lehetőséget, csoportosítsuk azokat, akár ábrázoljuk vizuálisan is.
- Repetitív mintázatok megjelenhetnek a mozgásban, például repkedő mozdulatok, lábujjhegyezés, ugrálás, fel-alá mászkálás. Ezenfelül a beszédben is megjelenhet, ez az echolália. Ekkor szavak, mondatok, részletek ismételtetéséről beszélhetünk. Többféleképpen jelenhet meg, lehet csak a szavak ismétlése, de előfordulhat az is, hogy hangszín, beszédtempó is ugyanúgy jelenik meg, mint az eredeti esetben.

Szűkkörű érdeklődési kör:

- Az érdeklődési kör egyénenként változó lehet. Előfordulhat, hogy egy gyermeket több dolog is érdekel, de az is, hogy egy téma van, ami teljesen lefedi ezt a területet.
- Az autizmussal élő tanulók, gyermekek érdeklődési köre rendkívül beszűkült lehet. Vannak olyan témakörök, területek, amelyek az autizmus szót meghallva sokak eszébe jutnak. Ilyenek lehetnek például a vonatok, buszok. Ezek meg is jelennek az érdeklődési kör esetén, viszont fontos, hogy itt sem szabad általánosítani, ahány személy, annyi féle (esetenként furcsának tűnő) téma jelenhet meg.
- Ezekről az érdeklődési körökről általában szeretnek mesélni, beszélni a gyermekek. Sokszor olyan érdekességeket tudnak, amiket nem sokszor hallunk a mindennapokban.
- Az érdeklődési kör sok esetben segítheti a tanulási folyamatot. Építhetünk erre motivációként (például: ilyen matrica, zseton gyűjtése), de differenciálás során is segíthet. A kedvelt témához kapcsolódóan motiváltabban, érdeklődőbben állhatnak a feladatokhoz a tanulók.

Egyéni képességprofil

Az autista gyerekeknek a különböző részterületeken mutatott teljesítményük gyakrabban mutat nagy ingadozást, mint kortársaiknál. Lehet, hogy egyes területeken kiemelkedően jól teljesítenek, míg más dolgokban alulmaradnak az átlaghoz képest. Nagy szórás vehető észre például az olvasásban és a matematikai készségekben is, de egyéb területeken, és más tantárgyak tanulása során is nagy különbségek lehetnek. Elképzelhető például, hogy amíg egy személy kimagasló tehetséget mutat a matematikában, és rendkívül jó memóriával rendelkezik, addig komoly nehézségei adódnak az olvasás, írás területén. A pedagógusoknak fontos feladata ezzel kapcsolatban, hogy észrevegyék, milyen területeken mutatkozik az autizmussal élő tanuló jó képességűnek, tehetségesnek, és építsen ezekre a képességekre, használja azokat a kevésbé jó képességek ellensúlyozására.

Olvasás:

- Lehetnek nehézségek az olvasási készségekben.
- Előfordulhatnak problémák az önálló és néma olvasással. Ezáltal az önálló ismeretszerzés neheztelt lehet.
  - Javaslatok:
    - Hangos olvasás segíthet, illetve a gondolatok hangos kimondása. Ez javíthatja a megértést és a problémamegoldási készséget.
    - Segítheti, ha engedjük, hogy a dolgozatok feladatait, vagy szövegértési feladatoknál a történetet hangosan, egy másik teremben, nyugodt helyen elolvashassa. Így könnyebben megértheti azt.

Matematikai készségek:

- Nehéz lehet megmagyaráznia, megindokolni, hogyan jutott el az eredményig.
- Nehézséget okozhat a matematikai fogalmak elsajátítása és megértése.
- A matematikai tudás mindennapi életben való alkalmazása is nehezített lehet.
  - Javaslat:
    - Fontos megérteni, hogy gyakran egyéb nehézségek miatt nem tudják szavakkal elmondani, hogyan jutottak el az eredményig, de attól még meg tudják oldani a matematikai feladatot.
    - A fogalmak megértéséhez fontos annak támogatása, hogy stabil számfogalom alakuljon ki a gyermeknél. Ehhez sok feladatmegoldás, gyakorlás szükséges.

Gondolkodási készségek:

- Gyakran vizuális gondolkodók, tehát inkább képekben gondolkodnak, mint szavakban.
  - Javaslat:
    - Emiatt is segíthetnek a különféle vizuális segédeszközök, mint a napirend, szabálykártyák, folyamatábrák.
    - Jótékony hatása lehet annak, ha több gyakorlati példát alkalmazunk, ábrákat, képeket használunk, interaktívabbá tesszük az órát.

Tantárgyakkal kapcsolatos nehézségek is felmerülhetnek:

- Egyes esetekben fontos lehet a korrepetálás, vagy akár a felmentések, könnyítések figyelembevétele, amik a szakértői véleményben is megfogalmazásra kerültek.

Integrációt segítő módszerek

Napirend

A napirend egy olyan vizuális segédeszköz, ami segítheti a gyermek, tanuló számára a biztonságos környezet kialakítását, azáltal, hogy bejósolhatóbbá válnak a mindennapok. A napirenddel a szokásos, napi eseményeket is jelezni lehet, ugyanakkor a változásokat is. A gyermek képességeinek, igényeinek felmérése után dönthető el, hogy milyen napirend a megfelelő számára. Ez lehet képes vagy írott forma.

A napirend bevezetése, elsajátítása, majd használata azáltal, hogy egy bejósolható, biztonságos környezetet teremt meg, segítheti a problémás viselkedések enyhülését. Ezáltal a gyermek és környezete számára is pozitív hatásai lehetnek.

A napirendet a gyermek szimbólumszintjének felmérése után a gyógypedagógus elkészíti, melyben a többségi pedagógus segítséggel lehet úgy, hogy átbeszélik a gyermek napjának főbb pontjait, együttműködve kialakítják a napirendben megjelenő tevékenységeket, majd támogatja a gyógypedagógust a napirend látható helyre való felhelyezésében. A napirend elsajátításában mind a gyermeknek, mind a pedagógusnak segít a gyógypedagógus.

A napirend rendszeres vezetésében a gyermek számára főként a többségi pedagógus, osztályfőnök, óvodapedagógus, illetve a gyermek csoportjában, osztályában dolgozó asszisztens tud segíteni, hiszen ők vannak vele minden nap. Cél azonban, hogy ennek vezetése egyszerű legyen, így ne vegyen el sok időt a napból. Általában a nap elején kell felhelyezni a napirendi kártyákat, azon tevékenységek mentén, amik lesznek azon a napon, majd a gyermekkel közösen (később a gyermek akár már egyedül) a tevékenységek közben vezetni azt.

Elképzelhető, hogy a gyermek napirendje minden nap hasonló, azonban érdemes jelezni a változásokat, például amiket az időjárás okoz, vagy az intézményen kívüli programokat.

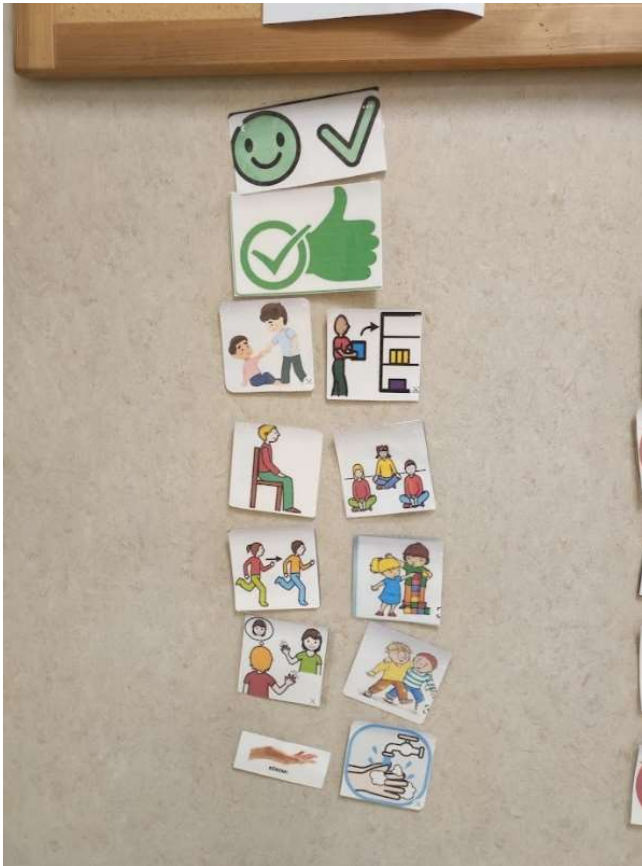

Többféleképpen lehet vezetni a napirendet. Lehet a lezajlott eseményeket levenni és egy alul található dobozba tenni, de máshogy is jelölhetjük, hogy mely tevékenységnél, például csipeszt vagy nyilat helyezünk mindig az aktuális tevékenységhez. Nap elején érdemes végigvenni, hogy mi lesz várható az adott napon.

Egyéb vizuális segédeszközök

A napirenden kívül egyéb vizuális segédeszközök is segíthetik a gyermeket, tanulót a mindennapi életében. Ilyenek lehetnek például a szabálykártyák, kommunikációs kártyák, folyamatábrák, valamint a láthatatlan időt megjelenítő eszközök. Ezek elkészítésében, használatában szintén segítséget nyújt a gyógypedagógus, viszont a pedagógus, osztályfőnök tudhatja jobban, hogy pontosan milyen tevékenységek alatt merülnek fel olyan problémák, amikhez ilyen megsegítést igényel a gyermek.

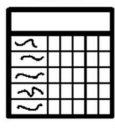

Tanóra alatt az osztályteremben:

Az óra elején:

Bejön a tanár.	 <p>tanár</p>
Felállok.	 <p>áll</p>
Amikor szól a tanár, hogy leülhetünk, akkor leülök.	 <p>leül</p>
Előveszem a szükséges taneszközöket. Például könyv, füzet, tolltartó.	
Figyelem a tanár további utasításait.	 <p>osztály</p>

Az óra végén:

1. Felírom a házfeladatot.	 <p>házfeladat</p>
2. Elpakolom a taneszközöket.	
3. Megnézem milyen óra fog következni.	 <p>órarend</p>
SZÜNET	

Struktúra, előre meghatározott keretek, szabályrendszer, egyértelműség

Bár sok más gyereknek is szüksége van a struktúrára és az előre, pontosan meghatározott keretekre, az autizmussal élő gyermekeknek talán még fokozottabb igényük van erre. Fontos lehet a szabályokat vizuálisan is megjeleníteni, írott, képes vagy tárgyas formában. Valamint a gyermekkel ezeket átbeszélni, meggyőződni róla, hogy biztosan egyértelműek-e számára a szabályok, keretek, és ezekre később is mindig vissza lehet utalni, megmutatni azokat a kirakott vizuális eszközön. A struktúra megjelenítéséhez az óra vagy az egyéb tevékenység menetét is hasznos lehet előre jelezni, vizuálisan megjeleníteni. Továbbá a szóban használt egyértelműségre érdemes mindig figyelni, amikor az autizmussal élő gyermekhez, tanulóhoz beszélünk.

Differenciálás

A differenciálás sok esetben lehet fontos autista tanulóknál. Mivel nagyon szórt teljesítményeket, képességeket mutatnak a különböző területeken, ezért fontos lehet az erősségeikre alapozni, és a nehézségeikben támogatni őket. Elképzelhető például, hogy egy autizmussal élő tanuló mindent tud az adott biológia tananyagból, mégsem fog tudni az írásbeli dolgozatnál jól teljesíteni, mert például nehézségei vannak az írott szöveg értelmezésével, vagy olyan feladatok vannak, amik értelmezésében nehézségei lesznek. Fontos lenne, hogy a tanulókat segítsük abban, hogy a képességeiknek megfelelően tudjanak teljesíteni, kibontakozni az iskolában, ne veszítsék el érdeklődéseiket, motiváltságukat.

A következőkben felsorolunk néhány ötletet, javaslatot, lehetőséget, ám fontos, hogy ezeket mindig egyénre szabottan kell alkalmazni, és nem lesz mindegyik szükséges egy adott gyereknél, meg kell találni, hogy milyen szükségleteik vannak a tanulóknak. Ebben segítséget nyújthat a szakértői vélemény is, melyben néhány esetben tesznek egyéni javaslatokat a differenciálásra.

Ötletek, javaslatok, lehetőségek:

- Rövid, egyszerű megfogalmazások.
- A tananyag mennyiségének módosítása.
- Lassabb haladási tempó.
- Hosszabb idő számonkéréseknél.
- Számonkéréseknél írásbeli helyett szóbeli kikérdezés vagy szóbeli helyett írásbeli felelet.
  - Gyógypedagógus segítségét is kérni lehet ebben.
- Eszközhasználat (számológép, vonalzó, diktafon, laptop, informatikai alkalmazások).
- A tanulót a nevének külön megszólítjuk.
  - Például “Nyissátok ki a munkafüzetet!” mellett külön is felhívjuk rá a figyelmét.
- Gyakorlati példák, szemléltetések az órákon.
- Protetikus (segítő) környezet kialakítása:
  - Például a teremben jól látható határokkal jelölhetjük a tanulásra, pihenésre, játékra szánt helyeket.
  - Ültetésnél figyelembe venni az egyéni szükségleteket, igényeket.
  - Esetleges vizuális segédeszközök falra vagy padra helyezésére legyen lehetőség.
- Feladatok strukturálása:
  - Jól elkülönítve legyenek a feladatok.
  - Egy oldalon csak kettő vagy három feladat legyen, esetenként célszerű lehet, ha egyszerre egy feladatot lát - de fontos előre jelezni, hogy hány feladat lesz.
  - A feladatok nagyon egyértelműek legyenek, benne legyen pontosan, hogy mit hova kell írni, hogyan kell jelölni.

Kortárs mentor

A kortárs mentor jelenléte nagy segítséget nyújthat az autizmussal élő gyermek számára. Egy olyan osztálytársat, csoporttársat jelent, aki a természetes, mindennapi helyzetekben nyújt azonnali támpontot az autizmussal élő tanulónak, gyermeknek. Így a nehezebb szituációkban gyors segítséget kaphat. A kortárs mentor olyan mintát mutathat az autizmussal élő személynek, amivel nagyban segítheti őt abban, hogy hogyan kapcsolódjon társaihoz, hogyan oldjon meg helyzeteket, vagy hogyan vegye észre azt, ha nem megfelelően reagál egy történésre. Segíthet abban is, hogy jobban beépüljenek azok a készségek, amelyeket a fejlesztő foglalkozásokon tanul az autizmussal élő tanuló. Nagyban megkönnyítheti a beilleszkedését, barátok megszerzését, de a tanulásban is segítséget nyújthat. Fontos, hogy olyan kortársat, kortársakat válasszunk erre a feladatra, akinek ez nem jelent plusz kihívást, nehézséget. A kortársnak az autizmussal élő tanulót viszonylag jól kell ismernie, szemléletformálása különösen fontos feladat. Ha a mentor jobban érti az autizmussal élő tanuló, gyermek viselkedését, mint a többiek, általa az egész csoport szemléletformálása megjelenhet. A kortárs mentori feladat nagy feladat, így az sem elhanyagolható szempont, hogy megfelelő, pozitív visszacsatolásban részesüljön.

“Titkár”

A “titkár” az a személy lehet, aki a gyermeket a mindennapok során segíti, támogatja, egészen addig, amíg az el nem sajátítja a mindennapok hatékony kezeléséhez szükséges szervezési készségeket. A titkár lehet pedagógus, gyógypedagógiai vagy pedagógia asszisztens, illetve diák is. Segítheti a gyermeket például a napirend és egyéb vizuális segédeszközök használatában, és más tevékenységszervezéssel kapcsolatos dologban is. Akár házi feladatban, prioritások felállításában, mindennapi problémák stratégiáinak kialakításában.

Jutalmazás

Autizmussal élő gyerekeknél fokozottabban fontos lehet a jutalmazás, mivel gyakran kevesebb belső motivációjuk van az adott teljesítmény eléréséhez, viselkedés elvégzéséhez. Így fontos lehet, hogy kívülről motiváljuk őket arra, hogy elérjék a kitűzött célt.

Ez nem jelenti azt azonban, hogy kizárólag az autista gyermeknek kéne jutalmakat adnunk, hanem bevonhatjuk az egész osztályt is, és személyre szabottan jutalmazhatjuk a benne lévő gyerekeket. Sokszor fontos, hogy egyénre szabott legyen ez a jutalmazás, ne ugyanazok a célok legyenek a gyerekek számára kitűzve, hiszen egy adott dolgot van, akinek sokkal nehezebb teljesíteni, mint másoknak. A jutalom, ha kellően motiváló, akkor ugyanaz lehet mindenki számára. Ez lehet akár piros pont, nyomda vagy egyéb jelzés a gyerekek füzetébe, de figyelni kell rá, hogy értékes legyen mindegyikük számára, és motiválja őket a célok elérésében, viselkedések végrehajtásában. A jutalmazásnál hatékony lehet bevetni a gyermek érdeklődési körével kapcsolatos dolgokat.

Irodalomjegyzék

[Autizmus információs portál autista gyermeket nevelő szülők számára | autizmus fórum | autizmus szaküzlet | auti.hu - auti.hu](#)

Autizmus koordinációs iroda (2016). *Tanterem, oktatás- az autista gyermekek támogatása.*
https://issuu.com/autizmuskoordinaciosiroda/docs/aki_aszk_utmutato_tanterem_oktatas

Emberi Erőforrások Minisztériuma (EMMI). (2020). *Az Emberi Erőforrások Minisztériuma egészségügyi szakmai irányelve az autizmusról/autizmus spektrum zavarokról.*
https://www.hbcs.hu/uploads/jogszabaly/3171/fajlok/2020_EuK_12_szam_EMMI_iranyelv_3.pdf Letöltve: 2023.04.13.

Lipcsey R. (2018). *Lehet könnyebb! Útmutató integráló intézménybe járó autista gyermeket nevelő pedagógusok számára.*

Őszi T. (2016). *Ajánlások az autizmus-specifikus alapszolgáltatások kialakításához a köznevelésben.*
<https://aosz.hu/wp-content/uploads/2016/12/Aj%C3%A1nl%C3%A1sok-az-aut.-spec.-alapszol%C3%A1ltat%C3%A1sok-kialak%C3%ADt%C3%A1s%C3%A1hoz-ak%C3%B6znevel%C3%A9sben.pdf> Letöltve: 2024. 06. 14.

Őszi T. (2020). *Útmutató autista tanulók integrált neveléséhez.*
<https://www.oktatas2030.hu/wp-content/uploads/2020/10/utmutato-az-autista-tanulok-integralt-nevelesehez.pdf> Letöltve: 2024.06.14.

World Health Organization (WHO). (2018). *Beta Version of International Classification of Diseases 11th Revision. The global standard for diagnostic health information.*

Egyéb források:

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Autism_Awareness_Ribbon.png